

TOLERANS

och tillit är följden av mat i

MAGEN

Ekonomi formar värderingarna

Invandring. Grundvärderingar formas i barndomen. Är det då omöjligt för människor att anpassa sig till värderingar i nya hemländer? Inte alls, skriver framtidsforskaren **Pontus Strimling**.

När det här skrivs vinner den amerikanske presidentkandidaten Donald Trump framgång på framgång i Republikanernas primärval. Det gör mig bedrövad. Jag hör honom tala om hur han vill behandla invandrare i allmänhet och muslimer i synnerhet, jag hör honom tala om återinförande av tortyr, jag hör honom tala om misstänksamheten gentemot andra länder och det skär i mig. Inget av det här kommer att direkt beröra mig, varför blir jag då så känslomässigt engagerad?

Det är inte bara jag som blir känslomässigt engagerad när det handlar om värderingar, för det är vad Donald Trumps tal handlar om. Om vad vi uppfattar som rättvist, om hur vi bör bete oss mot andra, om hur vi ser på sådant som ansvar och plikt, om vilka egenskaper vi tycker är viktiga och om vad vi kräver av våra medmänniskor. Det handlar om sådant som definierar oss som individer. Därför blir det inte bara en intellektuell utmaning att möta andra värderingar än de egna, utan också en känslomässig sådan.

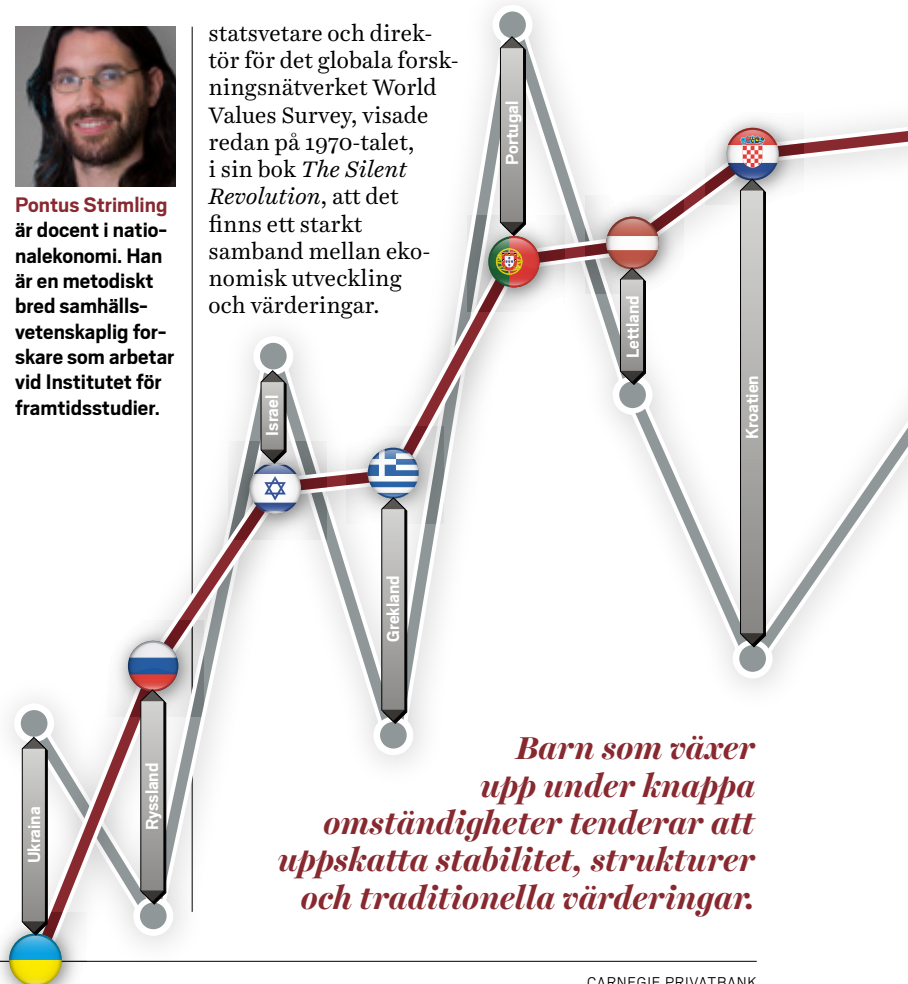
ATT MINA VÄRDERINGAR skiljer sig så dramatiskt från de som Donald Trumps väljare har, kan till stor del förklaras av skillnaden i var och hur vi är uppvuxna. Sverige har på flera områden värderingar som drastiskt skiljer sig från värderingar som är vanliga i USA. Faktum är att vi i Sverige har värderingar som skiljer oss från i princip alla andra länder i världen. Vi är i det avseendet långt ifrån ett landet lagom. Vår syn på bland annat omhändertagande, jämställdhet och våld är nästintill världsunik.

Men vad är det då som gör att just svenskar har så extrema värderingar? Ronald Inglehart, amerikansk

Pontus Strimling är docent i nationalekonomi. Han är en metodiskt bred samhällsvetenskaplig forskare som arbetar vid Institutet för framtidsstudier.

statsvetare och direktör för det globala forskningsnätverket World Values Survey, visade redan på 1970-talet, i sin bok *The Silent Revolution*, att det finns ett starkt samband mellan ekonomisk utveckling och värderingar.

Barn som växer upp under knappa omständigheter tenderar att uppskatta stabilitet, strukturer och traditionella värderingar. De barn som däremot har haft en ekonomiskt trygg barndom tycker att det är viktigt med yttrandefrihet, tolerans och självförverkligande. Sverige började sin ekonomiska framgångsresa tidigare än många andra länder, fler fick del av de växande resurserna. Kort sagt var det tidigt en stor andel människor i Sverige som växte upp med mat i magen. Det här har lett till att svenskar generellt sett är öppna för nya erfarenheter, har hög tillit till samhället och till varandra, och har en större tilltro till att förändring är något positivt.

VÄRDERINGAR HAR NYLIGEN blivit en het fråga. Anledningen är den stora tillströmningen av flyktingar från länder vars värderingar skiljer sig från våra. Förra året kom 162 000 människor till Sverige för att söka asyl, från framför allt Syrien, Afghanistan och Irak. Efter som Sverige har extrema värderingar skiljer sig folk som kommer hit från andra länder från oss nästan oavsett varifrån de kommer. Men nu handlar det om människor som kommer från länder som befinner sig på en helt annan nivå av ekonomisk utveckling än Sverige, och därför också tydligt skiljer sig från oss värderingsmässigt. Det ska dock påpekas att dessa tre länder skiljer sig åt rejält sinsemellan; BNP per capita i Irak är mer än dubbelt så hög som den i

Syrien, där den i sin tur är mer än dubbelt så hög som i Afghanistan. Det finns därför god anledning att tro att värderingar skiljer sig åt mellan dessa länder, även om de alla ligger långt ifrån Sveriges. Det här gör att en del människor nu har börjat oroa sig för konsekvenserna av dessa skillnader, speciellt när det gäller värderingar kring jämställdhet, våld och arbete.

OM ENS GRUNDLÄGGANDE värderingar till stor del formas under barndomen, är det då omöjligt för de människor som kommer hit att anpassa sig till ett samhälle med andra värderingar? Nej, inte alls. Det visar sig nämligen att de saker människor i första hand behöver anpassa sig till inte handlar om deras syn på sådant som stabilitet kontra yttrandefrihet, utan om betydligt mer lättföränderliga värderingar kring konkreta frågor. Det handlar om sådant som om det är okej att slå barn, om kvinnors rätt till arbete är densamma som mäns och om friska människor har en plikt att arbeta för att samhället ska fungera. Här visar

Barn med en ekonomiskt trygg barndom tycker att det är viktigt med yttrandefrihet, tolerans och självförverkligande.

KULTURKROCKAR? Det är relativt

Figuren visar hur invandrare i Europa ställer sig till jämställdhet och arbete i jämförelse med övriga invånare i de länder de nu lever i. Ju högre upp på den vertikala axeln, i desto högre grad håller man med om att kvinnor har lika rätt till arbete som män även när arbetstillfällena är få, och att kvinnor inte ska behöva dra ner på lönearbete för att ta hand om familjen. Invandrare i Sverige är alltså mer liberala i dessa frågor än vad exempelvis infödda tyskar och engelsmän är. I Portugal, Israel och Ukraina är invandrarna mer liberala i dessa frågor än övriga invånare.

Källa: Kostenko, V. (2014): *Gender attitudes of Muslim migrants in western and northern Europe*.

undersökningar från hela Västeuropa att invandrades värderingar ligger betydligt närmare värderingarna i de nya hemländerna än i ursprungsländerna.

VAD ÄR DET då som påverkar den här typen av värderingar? Här har vi också hjälp av forskning på de som tidigare har kommit till Europa. Det visar sig att de som har interagerat mer med de som fötts i det nya hemlandet har förändrats snabbare. Interaktion leder alltså till integration, vilket gör isolering till en fiende. Att se till att de människor som kommer nu hamnar i bostadsområden, i skolor och på arbetsplatser som inte har en för hög andel invandrare, är därmed otroligt viktigt för att hjälpa dem att snabbt ta till sig de svenska värderingar som behövs för att fungera i vårt samhälle.

För barn som växer upp med utrikes födda föräldrar är interaktion förstås också bra, men man ska inte underskatta betydelsen av att bygga från grunden, med mat i magen. De bör direkt få del av vårt välstånd för en ekonomiskt trygg uppväxt och de grundläggande värderingar som hänger ihop med en sådan. Om vi lyckas ge de människor som kommer nu förutsättningar till interaktion och deras barn en uppväxt utan nöd, finns det ingen anledning till oro. ■

Interaktion leder till integration, vilket gör isolering till en fiende.

På denna plats i *Insikt* medverkar skribenter från Institutet för framtidsstudier.

► Institutet för framtidsstudier (IFFS) är en självständig forskningsstiftelse som inrättades av regeringen 1973. IFFS ska bedriva framtidsstudier, främja ett framtidsperspektiv i svensk forskning och stimulera en öppen och bred diskussion om framtida hot och möjligheter i samhällsutvecklingen. Institutets nuvarande forskningsprogram är utformat av vd Gustaf Arrhenius och heter *Vilken framtid? Utmaningar och vägval i det 21:a århundradet*.

